

Irena
Fuchsová

Když
světlo
projde
špínou,
zůstane
čisté



Irena Fuchsová

Když světlo projde špínou, zůstane čisté

Irena
Fuchsová

Když
světlo
projde
špínou,
zůstane
čisté

sv. Augustin

Irena Fuchsová © 2013

Fotografie na zadní obálce © František Stráník – www.stranik.cz

Fotografie od neznámých autorů, na přední obálce

a v knize: archiv Ireny Fuchsové a Jana Fuchse

Ostatní fotografie v knize: Jan Fuchs, Zdeněk Hejduk, Lubomír

Mazuch, Jaromír Novotný, Vilém Sochůrek, Miroslav Vlček.

© Nakladatelství Beskydy 2013

ISBN: 978-80-87431-19-1

Věnováno všem oblastním divadlům v České a Slovenské republice, které se po 17. listopadu 1989 zapojily do stávky na podporu požadavků studentů, kteří byli večer, 17. listopadu 1989, brutálně zmasakrováni na Národní třídě.

Věnováno všem zaměstnancům oblastních divadel v České a Slovenské republice, kteří svou osobní statečností čelili rodinám, nejbližšímu okolí, sousedům, spoluobčanům, přátelům, kamarádům, nadřízeným v divadlech, soudruhům z Okresních výborů Komunistické strany Československa, funkcionářům Městských a Krajských národních výborů, členům Lidových milicí ad.

Věnováno všem zaměstnancům oblastních divadel v České a Slovenské republice, kteří ve dnech po 17. listopadu 1989, čelili i svému strachu.

Zaměstnanci oblastních divadel v České a Slovenské republice, se ve svých městech, jako jedni z prvních, postavili veřejně na stranu zmlácených studentů, a společně s nimi vstoupili do stávky, což pro většinu z nich znělo 18. listopadu 1989 stejně absurdně, jako nabídka letu na Měsíc.



Když jsem tuto fotografii uviděla začátkem roku 2013 poprvé, zajásala jsem. Dvě moje tety Věry mě vezou v kočárku. V Kolíně, u elektrárny za železničním mostem. Budu mít v knize moji první fotografii po narození! Vzadu na fotografii bylo totiž napsáno: 8. července 1950. Veze mě nejstarší sestra maminky, Věra Sixtová, která se během druhé světové války přestěhovala s manželem do Prahy. Vedle ní jde její švagrová Věra, manželka mého strýce Františka Červína, za svobodna Hroudová. Ti žili už dva roky ve Skuhrově, na Českomoravské vysočině, kde strýc učil. Určitě přijeli do Kolína jenom proto, aby mě viděli! Nechala jsem fotografii zvětšit a ukázala jsem jí mamince (* 1922), aby mi o ní něco řekla, a ona mě připravila o iluze, jak to už devadesátileté maminky někdy rády dělají. „Jak jsi na to přišla, že je to v Kolíně?! To je na Paváku! V Praze! U Střeleckého ostrova! Tam jsme se chodili koupat!“ Takže teta Věra veze svoji dceru Věrušku, která je o něco starší než já, a její bratr František se ženou Věrou, přijeli do Prahy na návštěvu, a všichni se jdou koupat. A přesně tak to je i s touto knihou. Všechno je jinak. Jakákoli podobnost s kýmkoli, je čistě náhodná. Tato kniha je román. Román o dívce, která se narodila v roce 1950 v Kolíně.

1968 – duben – TESLA

Když pan Chmírko, šéf naší malé kanceláře, kde nás sedělo osm ženských, zády k němu, abychom neviděly, co dělá, za sebou zavřel dveře a jako obvykle šel trajdat po fabrice, vrhla se statečná paní Beranová k jedinému telefonu, který stál na jeho stole.

„Zavolám sestře! Dneska je v divadle.“

Zbystřila jsem. Koncem dubna jsem dala výpověď, a protože mi ještě nebylo osmnáct, musí mě za měsíc pustit, a to znamená, že za týden budu bez práce.

Divadlo? Mohla bych tam dělat nápovědu, napadlo mě. Babička by mě to naučila, napovídala u dědy, v jeho kolínském ochotnickém souboru Kollár...

„Paní Beranová, vaše sestra v divadle dělá?“

Moje o třicet let starší kolegyně, obtočená sádlem, ale prorostlá dobrotou, už vytáčela číslo do divadla, ale slyšela mě, přikývla a při čekání, až to její sestra zvedne, mi stačila říct, že dělá na vrátnici.

„Marie, ahoj. Tady Věra. Stavím se odpoledne u tebe, co říkáš?“

Bylo mi úplně jedno, co Marie říká. Můj nápad s nápovědou mi přišel tak geniální, že jsem nemohla čekat ani vteřinu!

Vrhla jsem se k paní Beranové a pověsila se na její tlustou ruku, ve které držela titěrné sluchátko. Ostatní kolegyně zvedly hlavy od šanonů, vytřeštěně koukaly, co se děje, a žádná z nich netušila, že se teď, právě teď, rozhoduje o celém mém životě.

A je pravda, že jsem to v tuto chvíli netušila ani já.

1950–1953



Maminčiny sestry v roce 1940. Dole Eva, Anča má blůzu s lístky, a Věra.



S Kájou



S maminkou a s Kájou

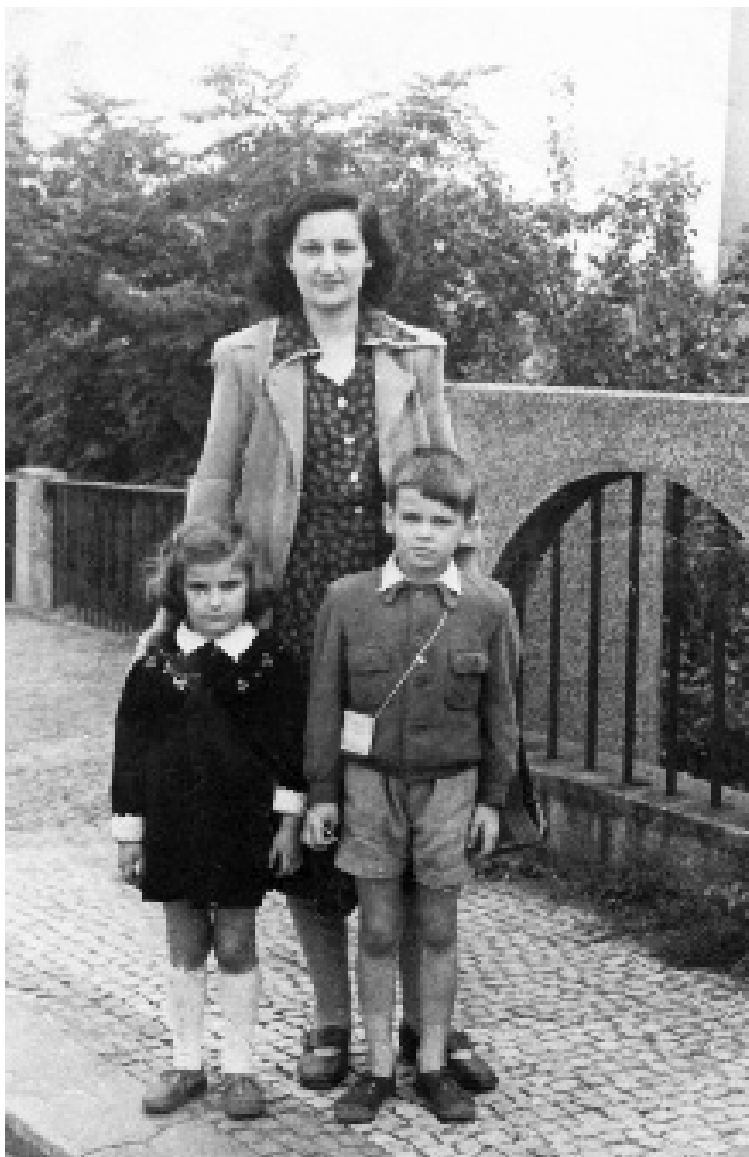


S babičkou, s maminkou a s Kájou, na kolínském mostě

1954



Kolínské posvícení – dopoledne. Jdem státou na kolotoček lázním. Ten den se do mě začala dostávat dětská obrna. Byla jsem od rána protivná.



Kolínské posvícení – odpoledne. Jdeme s maminkou na kolotoče k lázním. Táta už někde sedí na pivu. Protože se ten den do mě začala dostávat dětská obrna, byla jsem od rána protivná. Vzpomínám si nato.

1955

Chcete v krátkosti vědět, jaký byl můj život do té památné chvíle, kdy jsem se pověsila na tlustou ruku paní Beranové a žadonila, aby se, proboha, zeptala své sestry Marie, jestli v kolínském divadle nepotřebují nápovědu?

Nechcete? Nevadí, koho to nezajímá, ať to přeskočí, o nic nepřijde.

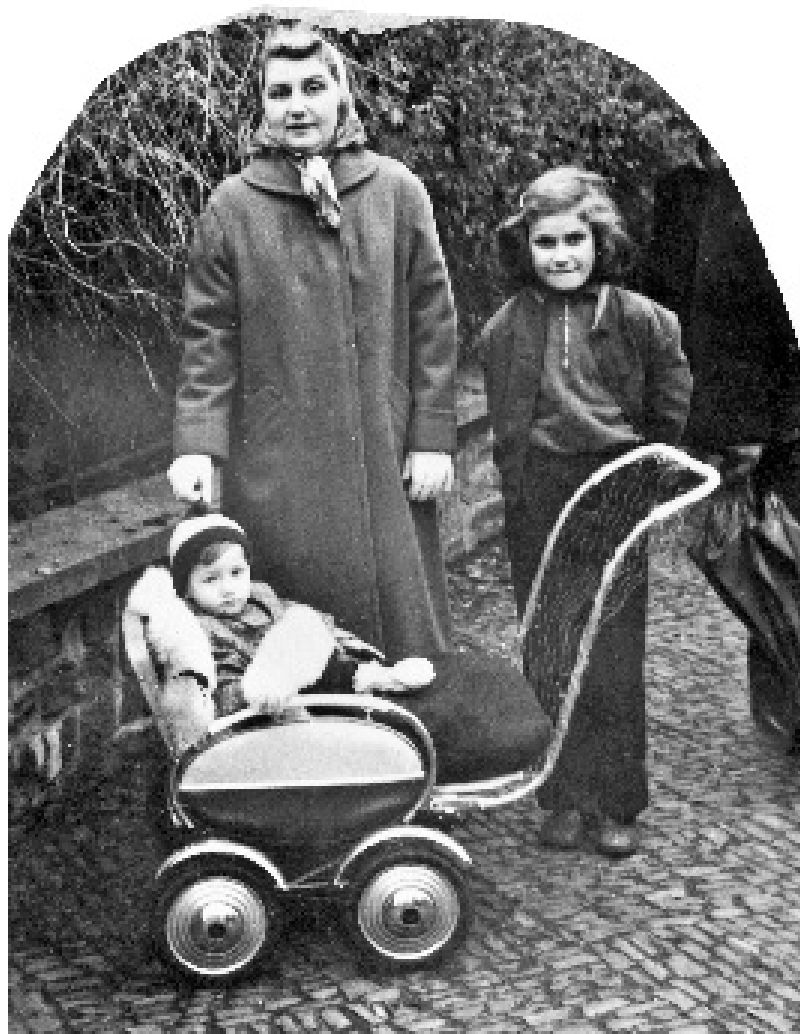
Myslím si, že dospělost přichází, když o sobě začínáme rozhodovat sami.

Poprvé se mi to stalo v roce 1955. Vrátila jsem se ze svého prvního lázeňského pobytu v Janských Lázních, a mým rodičům jsem řekla, že tam už nikdy nepojedu. Nevím, kolikrát mi v dalších letech říkali, že pojedu do lázní, ale bylo to často, a já si pokaždé stála na svém.

„Do lázní už nikdy nepojedu.“

A nejela jsem.

Podruhé jsem jela do Janských Lázní v roce 1999, a to jenom proto, že jsem se tam měla sejít s kamarádkou Mirunkou. Protože tam na mě všechny vzpomínky z roku 1955 čekaly, zákeřně poschovávané v tmavých chodbách v přízemí hlavní budovy, vykukovaly za sochou Krakonoše, pobíhaly po kolonádě, houpaly se v korunách stromů a objevily se i na modrém nebi, řekla jsem panu Fuchsovi, když pro mě přijel po třech týdnech, kterými jsem se propila, abych je přežila, že do Janských Lázní už nikdy v životě nepojedu.



S tetou Evou, mamčinou o rok starší sestrou,
a s bratrancem Josefem, kousek od kolínského hřbitova



S maminkou a s bráškou Františkem, kousek od kolínského hřbitova

1956

Podruhé jsem o sobě rozhodla v roce 1956.

„A čím bys chtěla být, Irenko,“ zeptala se mě teta Eva, sestra mé maminky.

„Budu herečka, Evo.“

Řekla jsem jí, Evo, protože s bratrem Kájou jsme říkali všem svým tetám a strýcům, jmény. Většinou si zvykli, a ti, kterým to vadilo, se s tímto oslovením smířili až v naší dospělosti, kdy jsme je „dorostli“.

„Ale ty přece nemůžeš být herečka, Irenko. Máš nemocnou nožičku. Herečky musí mít zdravé obě nožičky, víš?“

Přikývla jsem.

„Aha. To jsem nevěděla. Tak budu spisovatelka, Evo. Jednou mi vyjde kniha.“

„U tebe je možné všechno, Irenko,“ přikývla Eva.

1962



Čtvrtá třída. Na škole v přírodě.
S největší kamarádkou, Ninou Strakovou.



S maminkou v parku Julia Fučíka



3 ZŠ ve Školské ulici. Pátá třída.

Mám ofinu, pionýrský šátek a stojím
ve třetí řadě odshora.

1963 – Uhelná Příbram

Potřetí jsem o sobě rozhodla v červenci, v roce 1963. Byla jsem na kolínském Zálabí, na dvorku za domem Hroudových, rodičů maminičky švagrové Věry, která se svým manželem Františkem, maminičným bratrem, bydlela v Uhelné Příbrami, kde strýc dělal ředitele základní školy, a Věra byla v domácnosti se třemi dětmi.

Tehdy jsem si celé odpoledne s těmi dětmi hrála, a dva bratrance, deseti a osmi letí a roční sestřenice, na mně doslova viseli.

„Tebe bych potřebovala doma, Irenko,“ řekla Věra, která nás s úsměvem pozorovala z lavičky a labužnický vyfoukla kouř z cigarety. Zbystřila jsem. Doma? Jak to myslíš? To jako v Uhelné Příbrami?

Věru jsem měla ráda. Když si se mnou povídala, věděla jsem, že mě vidí a slyší. Fanda byl hodný, chytrý, nikdy nekřičel, nikdy se nerozčiloval. A hlavně nepil jako táta. Konečně bych se vyspala! Konečně bych mohla spát celou noc, pomyslela jsem si a rychle jsem rozhodla o svém dalším životě.

„Já bych k vám šla hned. A ráda. Pomáhala bych ti s dětmi.“

Děti zajásaly a Věra si představila, co všechno by třináctiletá Irenka zvládla. Bylo toho dost. Takže zbývalo jediné.

„Jíš hodně?“

Asi to pro ni byla důležitá otázka. Jedla jsem hodně a ráda, ale vytušila jsem, že by to nebyla nejlepší odpověď.

„Hm... tak normálně...“

Věra si začala skládat mozaiku pomocnice v její domácnosti a bylo vidět, že ji složila stejně rychle, jak rychle jsem se rozhodla já.

„Pojď sem...“ Položila cigaretu do popelníku, který stál na zemi u lavičky, a objala mě. „Taky bych byla ráda, kdybys u nás byla.“

Řekla jsem to rodičům, nevím kdy a jak, a vůbec si nevzpomínám, jak reagovali. Vzpomínám si jenom na babičku, mamčinu matku, která za mnou jednou přišla, když jsme byly doma samy a zeptala se mě, proč tam chci jít.

„Protože táta pije a hádá se s mámou. Nevyspím se.“

Babička na mě chvíli koukala, už nic neřekla a odešla.

K něčemu se ale musím přiznat. Táta sice pil, ale měla jsem ho ráda. A hádala se spíš máma než on. Kolikrát jsme jí v noci, když táta přišel z hospody a stál nad našimi postelami, s bratrem Kájou říkali, aby už mlčela, aby ho nechala, že usne, ale nedala si říct, a furt něco mlela a furt, a táta se nedal a tak se hádali třeba do dvou hodin. Nijak zvlášť mi to nevadilo, už jsem byla zvyklá a také to nebylo každý den.

Takže tátovo pití to nebylo. Lákala mě jiná zkušenost, jiné zážitky, jiná rodina, jiná škola, jiní spolužáci. Byla jsem prostě hodně zvědavá třináctiletá holka, která se v červenci 1963, v Kolíně nudila.

A tahle znuděná třináctiletá holka nastoupila v září 1963, do osmé třídy, v Uhelné Příbrami.

V deváté třídě jsem jen taktak udělala v Chotěboři přijímací zkoušky na Střední všeobecně vzdělávací školu – tak tehdy někdo na několik let přejmenoval Gymnázium. Jen taktak proto, že jsem na nějakou přípravu kašlala, hlavně na matematiku. Říkala jsem si, že mi Fanda stejně přijetí zařídí, tak co bych se namáhala.

Při přijímacích zkouškách vedle mě posadili hezkého kluka a já s ním hned začala koketovat, a tak jsme byli téměř okamžitě rozsazeni. Jak jsem se později dozvěděla, byl to syn Fandova kamaráda, také učitele, a na rozdíl ode mě udělal přijímací zkoušky nejlépe ze všech.

Také jsem po něm nemusela hned vyjždět! Mohla jsem od něho všechno opsat a bylo by.

Nakonec jsem přijímací zkoušky udělala také, ale jediné díky tomu, že jsem byla dobrá v češtině, jinak by mi nepomohlo ani deset strýčků Fandů – ředitelů.

V červnu 1965 mi bylo patnáct let, skončila jsem v Uhelné Příbrami devátou třídu, byla jsem přijatá na chotěbořskou SVVŠ a můj život by mohl pokračovat dál na Českomoravské vrchovině, s vesnickými láskami, které jezdily na motorkách, s vesnickými tancovačkami, s každodenním dojížděním autobusem z Uhelné Příbrami do Chotěboře, s volností, kterou bych určitě patřičně využívala, ale já se rozhodla, že po prázdninách nastoupím na SVVŠ do Kolína.

Cítila jsem, že mi Uhelná Příbram začíná být malá.

Fanda s Věrou si oddychli.

1967

Počtvrté ke mně dospělost nakoukla v dubnu 1967, a já opět změnila svůj život.

Zařukala jsem tehdy na ředitelnu a řekla panu řediteli Haňkovi, že si moji rodiče nepřejí, abych dál chodila do školy, a chtějí, abych studium ukončila.

Byla jsem ve druhém ročníku. I když jsem se skoro vůbec neučila, prolézala jsem s průměrnými známkami, čtyřek bylo sice víc, ale nepropadala jsem.

Mé rozhodnutí odejít ze školy, mělo několik důvodů.

„Chtěla bych studovat na novinářské fakultě,“ odpověděla jsem na otázku naší třídní profesorky, když se nás na začátku prvního ročníku ptala, co chceme dělat po maturitě. Chtěla jsem být spisovatelkou, a nejenom, že jsem chtěla, také jsem už teď pořád něco psala a hlavně jsem četla, četla a četla – prostě mi novinářská fakulta přišla pro budoucí spisovatelku jako škola nevhodnější.

Profesorka tehdy zavrtěla rezolutně hlavou.

„Tam nemáš šanci se dostat. O tom vůbec neuvažuj.“

Seděla jsem jak nakopnutá slepice a říkala si, tak co tedy na téhle škole dělám? Já chci přece psát! Chci být novinářka. A spisovatelka! Chci, aby mi vyšla kniha!

Kromě tohoto zklamání pomohl k mému rozhodnutí odejít ze školy, i můj táta, který mi od první chvíle, kdy jsem se vrátila z Uhelné Příbrami, s tím, že budu studovat na SVVŠ, valil do hlavy, střízlivý nebo opilý, že jsem měla jít do TESLY a vyučit se tam! Ano! Měla ses vyučit v TESLE a ne chodit dál do školy! Na co ti bude škola? Na co ti bude maturita?

A potom tomu dost napomohlo, že jsem dostala ve druhém ročníku, v pololetí, trojku z chování. Moje třída tehdy jela na hory, a já, se svojí nohou po obrně, zůstala doma. Oni se na horách neučili, ale já se měla chodit učit do vedlejší třídy. To jsem brala jako nespravedlnost, a tak jsem zůstala celý týden doma, a dostala jsem za „neomluvené“ hodiny trojku z chování, a to byl poslední hřebíček.

Škola mě definitivně přestala bavit.

Četla jsem. Pořád jsem četla. I při vyučování. V té době jsem hltala Dostojevského. Četla jsem od něho jednu knihu za druhou, a četla jsem i při hodinách a ředitel Haňka si toho jednou všiml.

„My počkáme, až si to dočtete,“ řekl mi, a já mu poděkovala a dočetla si Zločin a trest.

Ano, Dostojevskij mohl za to, že jsem začátkem dubna 1967 zaťukala na dveře ředitelny a řekla panu řediteli Haňkovi, že si moji rodiče nepřejí, abych školu dál navštěvovala. Rodiče o tom nevěděli a myslím, že jim to bylo srdečně jedno. Otcí určitě. Tomu se přiblížil jeho sen o TESLE.

Byla jsem měsíc doma a snažila si své příživnické nicnedělání odpracovat. Uklízela jsem celý byt tak, jak se u nás v životě neuklízelo, ale byl rok 1967, bylo mi sedmnáct, všichni museli někde pracovat, a otec začal být z mého příživnictví nervózní, a tak jsem si pomalu zvykala na myšlenku, že se tedy půjdu zeptat do té „jeho“ TESLY a poprvé v životě požádám o práci, ale pak jsem dostala angínu, a poprvé v životě jsem polykala penicilin, aniž bych věděla, že na mě čeká, do třetice, ještě jedno poprvé.

Když mi bylo trochu líp, přivedl bratr Kája k mé posteli svého kamaráda Slavoj. Asi jsem se mu se zabaleným krkem a v noční košili po babičce, zalíbila, počkal si, až doberu penicilín a začátkem května mě pozval odpoledne na procházku k Labi.

Krásně povídal, vedl mě podél Labe proti proudu, dál a dál, pořád povídal, já ho poslouchala ani nemukala a vůbec mě nenapadlo, co po mně bude za chvíli chtít, došlo mi to, až když na trávu položil svůj šusták, a na šusták položil mě, a já mu řekla, že ne, že nechci, protože jsem se strašně bála, a on se málem zhroutil, že prý s TÍM TEĎ už nemůže nic dělat! Že TEĎ mu prostě nemůžu říct, ne! Že on by nepřežil, kdyby TEĎ nic nebylo! Že prostě TEĎ už TO musí být!

A prosil mě, prosil, a tak jsem ho nakonec nechala, aby si TO udělal, když musí, a na to, že TO bylo poprvé, to vůbec nebylo strašné TO, protože Slavoj nebyl žádné béčko, ale o šest let starší proutník.

A když jsme šli potom zpátky k městu, Slavoj přede mnou, já za Slavojem, zase mluvil a mluvil, ale já ho už neposlouchala, protože jsem byla našťvaná.

Říkala jsem si, že mě Slavojovi tutově prodal můj bratr Kája za dvě piva! Nebo za tři. Ano, už tehdy jsem svého bratra Káju, o dva roky staršího, podezřívala, a podezírám ho i dneska, že prodal moje panenství Slavojovi za dvě piva. Nebo za tři.

„Měla sis tam radši strčit klacek,“ řekl mi Kája, když jsme s „matkou za čtrnáct dní šilely, protože jsem to nedostala. Dva roky do mě hustil poezii Ginsberga a Corsa, a jeho praktická, nicméně pozdní rada, mi přišla tak roztomile beatnická, že jsem si ji ani nemusela nikam zapisovat, protože jsem věděla, že na ni nikdy nezapomenu.

Objednala jsem se na gynekologii, a když jsem tam měla jít, dostala jsem to.

Nikdy jsem neviděla matku tak šťastnou! Musela jsem jí dokonce ukázat, že opravdu krvácím, i když mi to přišlo

trapné a primitivní, ale musela jsem. Strašně to prožívala, a přitom o nic nešlo. Kdybych totiž byla opravdu v jiném stavu, nemusela bych jít do té blbě tátovy TESLY, protože bych se vdala a měla miminko.

Se Slavojem jsem se totiž během těch čtrnácti dnů sešla u babičky v jejím bytě o poschodí níž, to zařídil také kuplíř Kája, byli jsme tam sami, já Slavojovi řekla, že jsem to ještě nedostala, a Slavoj řekl, že si mě vezme. A hned se chtěl se mnou milovat podruhé, když prý teď budeme manželé, ale já odmítla.

To víš, že jo, koupil sis mě od Káji za dvě nebo tři piva, tak už mě nikdy v životě mít nebudeš, řekla jsem si a tak to také bylo. Jednou a dost.

Nicméně když jsem to dostala, o svatbě jsme už se Slavojem nemluvili, i když jsme se vídali často, protože k nám chodil za Kájou. Ráda jsem ho neměla, a nevím, proč bych si ho tedy měla brát, a tak se na mě zase začala šklebit tátova TESLA.

Jsi nemakačenko, to jsem od něho slyšela pořád, dokonce ho podezírám, že v té době přestal chodit i do hospody a šel z práce hned domů, aby mi mohl říkat nemakačenko, seš nemakačenko, koukej už jít někam dělat, nemakačenko!

A tak jsem se šla koncem května 1967 zeptat do TESLY, jestli někoho nepotřebují k pásu, ale tam měli plný stav. Co potřebovali, byla mzdová účetní do vzorkovny, protože ta, co tam byla, měla každou chvíli rodit, a oni za ni nikoho neměli. Maturitní ročníky ještě seděly ve školních lavicích, a tak vzali mě.

Druhý den jsem nastoupila v šest hodin ráno, těhotná mzdová účetní mi během osmi hodin vysvětlila svoji – moji práci, druhý den už do práce nepřišla a třetí den rodila.

Zůstala jsem sama v kanceláři, která vypadala jako skleněná kukaň – byla totiž nalepená k dílně a místo stěn, měla skla. Seděla jsem tam se šedesátiletým vedoucím a jeho čtyřicetiletým zástupcem a z dílny, skrz ta skla, po mně mlsně

koukalo šedesát chlapů. V Tesle sice pracovaly většinou ženy, ale ve vzorkovně, kam jsem nastoupila jako mzdová účetní, pracovalo šedesát chlapů a jenom deset ženských.

A téměř všem jsem měla dělat výplaty! Poprvé v životě jsem slyšela o píchacích kartách neboli píchačkách, o paragrafech, dovolených, nemocenských, náhradních volnech, přídavicích na děti, o dekadách, pracovních výkazech, o výplatních páskách, ale zvládla jsem to. A nejenom tohle. Zvládla jsem i něco jiného a vůbec nevím, jak se mi to podařilo, protože jsem se o to nepokoušela.

Zamilovali se do mě skoro všichni chlapi ve vzorkovně.

„Kdyby naše manželky věděly, o čem se nám celou noc zdá, vykoply by nás z baráku, a ráno by na tebe před vrátnicí TESLY čekalo šedesát vlčáků s kufry,“ řekl mi jednou jeden z nich. Přitahovala jsem je, provokovala jsem je a vůbec nevím, čím.

Měla jsem za sebou první sexuální zkušenost se Slavojem, jednu jedinou, a věděla jsem, že do druhé hned tak nepůjdu. A oni ze mě tuhle moji jednu jedinou zkušenost cítili, a poznali i to, že ani jednomu z nich nedám. Tohle zjištění pro ně musela být ďábelská kombinace, jinak by se do mě skoro všichni nezamilovali!

Píšu – skoro –, ale nemusela bych. Na dílně totiž bylo pět – šest mužů, kteří se sice tvářili, že o mě zájem nemají, ale tvářili se tak jenom proto, že přímo ve vzorkovně nebo v TESLE pracovaly jejich ženy či dívky. Když jsem s nimi byla sama, zkoušeli to na mě také!

No... tak dobře. Nebudu lhát.

Na tři muže ve vzorkovně, výše popsaná ďábelská kombinace, nepůsobila. Na tři.

1968 – Tesla

Účetní se po půlroční mateřské dovolené vrátila, a mně nabídli na osobním oddělení jiné místo, protože jsem se prý i bez vzdělání osvědčila, a TESLA o mě nechce přijít. Tak jsem to zkusila, ale v té druhé kanceláři mě to nebavilo.

Bylo nás tady osm ženských a za našimi zády seděl vedoucí, pan Chmírko, který nedělal celý den nic. Naštěstí často z kanceláře odcházel, takže jsme si mohly povídat. Jakmile se vrátil, žádná z nás už nepromluvila.

Jediný, kdo během těch pár měsíců, co jsem tady pracovala, zavtipkoval, jsem byla já.

Paní Beranová se tehdy nahřívala u topení a pan Chmírko stál kousek od ní. Nevím, jak se jí to povedlo, ale spálila se o topení a vykvikla.

„Já myslela, že vás pan Chmírko štípl,“ řekla jsem a celá kancelář, kromě pana Chmírka, vybuchla smíchy. Nikdy před tím a nikdy potom, jsme se tak nezasmály.

Vsadím se, že se to z kanceláře dostalo ven na dílny a všude se říkalo, jak jsem si myslela, že Chmírko štípl svoji podřízenou do zadku, a všichni se tomu škodolibě smáli, protože celá TESLA věděla, že má na každé dílně své obdivovatelky, kterým věnuje svou přízeň, a on i obdivovatelky si bláhově myslí, že o nich v TESLE nikdo neví...

Takže jsem jednou zavtipkovala, jinak jsme tiše, beze slova pracovaly, a když pan Chmírko odešel z kanceláře, povídaly jsme si.

Jednou si například ostatní začaly vypravovat, v kolika letech přišly o panenství. Čtrnáct, patnáct, maximálně šestnáct let. Já se svými sedmnácti lety byla troškař.

„Já o to přišla v šestnácti,“ prohlásila jsem hrdě, když na mě přišla řada, ale stejně mi nevěřily. Prý kecám. Prý jsem o to musela přijít daleko dřív.

Naše práce spočívala v tom, že jsme chodily na dílny a zapisovaly, kolik kusů jednotlivých součástek se za směnu

udělalo. Byly to strašné nervy, protože když jsme se vrátily do té blbě kanceláře s Chmírkem za zády, tak jsme ty vyrobené součástky musely zapsat do šanonů, což by nebyl problém, ale každý vyrobený kus měl v šanonu omezený počet listů a hlavně, na těch omezených počtech listů, byl i omezený počet vyrobených kusů!

Například jedné součástky se smělo vyrobit jenom tisíc kusů za měsíc, ale na dílně jich nasekali jedenáct tisíc za jeden jediný den?! A co teď s tím? Kam to mám napsat, když v šanonech už žádný list na tuhle blbou součástku není?

Fakt už nevím, jak jsme to dělaly, ale vždycky jsme to někam napsaly. A tak se na dílnách furt vyrábělo nad plán, furt se vyrábělo něco, co vlastně teoreticky nebylo potřeba, protože plán toho tolik vyrábět nechtěl, a stejně se to vyrábělo. Ten plán byl asi blbý a všichni to věděli a nešli podle něho, jinak si to neumím vysvětlit.

Do toho mi začala jít na nervy pevná pracovní doba a hlavně píchačí karty. Píchačky. Každý zaměstnanec si musel odpíchnout před šestou hodinou a pak na konci pracovní doby, ve čtrnáct hodin.

Vadili mi zaměstnanci, kteří se schovávali před čtrnáctou hodinou za budovami kolem vrátnice. Byli jako mravenci, v dlouhých řadách se na sebe mačkali, nalepení podél zdí, a jak zahoukalo čtrnáct hodin, vyrojili se ze všech stran a hnali se k vrátnici a k píchačkám, honem, honem, už aby byli venku a hurá k autům, na autobusy, na vlak, pryč z fabriky, hurá domů, hurá do života, protože žít začínáme až teď, když si odpícháme...

Ráno se píchačky daly přežít, jak jsme přišli, tak jsme si odpíchli, ale odpoledne? Hrůza.

Vyvlékala jsem se z toho tak, že jsem zůstávala přesčas, to znamená, že jsem šla z práce třeba v 15.00 h. Nebo v 16.00 h. Pak jsem mohla jiný den odejít dřív, třeba už ve 12.00 h. Ano, tyhle výjimečné odchody mi pomáhaly přežívat píchačky ve 14.00 h. a lidské mravence, poschovávané kolem vrátnice.

Ale hlavně mi vadila práce, která se do zblbnutí opakovala a nedávala smysl.

Jedním příjemným zpestřením byla svačina, kterou nám nosila svačinářka. Mně nosila každý den dvacet deka polského salámu vcelku a tři rohlíky. Nebo pět? To už nevím. Asi pět. Na oběd jsem nechodila a tři rohlíky by mi na osm hodin nestačily, protože jsem ráno nesnídala.

Druhým zpestřením byly dvě lesby z vedlejší dílny, které chodily kouřit na záchod, a já byla jediná, kdo se tam s nimi bavil, i když jsem nekouřila.

V březnu 1968 jsem se šla zeptat na osobní oddělení, jestli mě pustí, když dám měsíční výpověď, a jedna úřednice mi řekla, to víte, že vás pustí, oni mají teď nahnáno.

Dodnes tu větu slyším. Nepochopila jsem ji tehdy, a nechápu ji ani dneska. Oni. Kdo byli v TESLE, v březnu 1968, oni?

Nakonec mě opravdu za měsíc pustili. Koncem března, když jsem dala výpověď, mi ještě nebylo osmnáct, proto mě pustit museli, ať už „oni“ byl kdokoli.

Během dubna jsem přemýšlela, kam půjdu dělat, ale nic mě nenapadlo. A pak řekla paní Beranová tu důležitou větu!

„Zavolám sestře. Dneska je v divadle.“

A já se jí okamžitě pověsila na ruku, ve které držela sluchátko.

„Paní Beranová, zeptejte se jí, jestli nepotřebují nápovědu! Řekněte jí, že chci dělat nápovědu!“

Visela jsem na její tlusté ruce jenom chvíli, protože mě odhodila, ale hned se na mě usmála, a zašeptala, počkej chvíli, Irenko!

Něco si se sestrou domlouvala a pak se jí konečně zeptala.

„Nepotřebujete nápovědu, Marie? Irenka dala výpověď a hledá práci.“

Chvíli poslouchala a pak se rozčílila.

„Ne, Marie, tak to tedy ne! To v žádném případě. Irenka přece nebude uklízet! Tak ahoj, v půl třetí jsem u tebe.“

Položila sluchátko, a našťavaně vrtěla hlavou.

„Ségra je úplně blbá. Že prý hledají uklízečku! Odmítla jsem to! Slyšela jsi to, ne? Irenko, ty přece nebudeš uklízet!“ Zrudla rozčilením a já přikyvovala, abych ji uklidnila.

Samozřejmě, že nebudu uklízet. Jsem přece bohém. Zrovna teď mě tahá do postele jiný kolínský bohém – malíř, a ještě netuší, že se mu to nepodaří. A také píšu povídky jednou větou, jako moje láska William Faulkner, ale musím na sobě ještě hodně makat, protože těm svým dlouhým větám nerozumím, i když jsem je napsala, a spisovatel přece píše proto, aby něco sdělil čtenářům, tak by mu čtenáři měli rozumět, ale když ani já nevím, co jsem napsala, tak jak by to mohl vědět můj čtenář? Asi to moje psaní ještě není to pravé.

Dobře, spisovatelka zatím ještě nejsem, ale bohém jsem, to tedy jo. A bohém přece nebude uklízet!

Odpoledne jsem jela z TESLY autobusem kolem divadla a nemohla jsem z té budovy spustit oči. Jako když ji vidím poprvé, fakt! Doslova mě do sebe vcucávala! Přitahovala mě k sobě! Byl to zvláštní, intenzivní pocit.

Autobus dojel na náměstí, já vystoupila, a ten zvláštní, intenzivní pocit zůstal mezi mnou a divadlem, viset jako pupeční šňůra. Viděla jsem ji! Ano. Stála jsem koncem dubna 1968, u kašny na kolínském náměstí, bylo půl třetí odpoledne, náměstí bylo rozpálené sluncem, všude kolem plno lidí, kteří šli, stejně jako já, z práce, a všichni se vyhybali pupeční šňůře, která se vznášela mezi mnou a divadlem, a měřila sedm set třicet dva metrů.

Nedalo se s tím nic dělat. A já s tím ani nic dělat nechtěla. Cítila jsem, že už jsem v divadle. Už tam uklízím. Uklízím v divadle a zároveň píšu, protože budu spisovatelka a jednou mi vyjde kniha.

Ano! TO budu dělat.

Ano! To CHCI dělat.

Chci být uklízečka v divadle a spisovatelka.

Celou noc jsem se převalovala, celé dopoledne v práci jsem si zasněně představovala, jak chodím s koštětem po

divadle, a když jsem jela odpoledne autobusem z TESLY, nejela jsem až na náměstí, ale vystoupila jsem u divadla a poprvé jsem do něho vešla bočním vchodem pro zaměstnance.

U okénka vrátnice jsem vrátné řekla, že se jdu zeptat na místo uklízečky, a sotva jsem to dořekla, zvedla se ženská, která tam seděla a vyšla z vrátnice na chodbu, kde jsem stála.

Byl to blondatý generál, s vlasy, spletenými do copu kolem hlavy.

Blondatý generál, zvyklý řešit válečné situace a velet do útoku.

Zlatovláska. Budu jí říkat, Zlatovláska, řekla jsem si a usmála se na ni.

Sjela mě pohledem, v ruce cigaretu.

„Vy chcete uklízet?“

„Chci,“ přikývla jsem a představila si, co právě teď Zlatovláska vidí. Štíhlou hezkou holku s vlasy na ramena a v minisukni. Jasně, že jsem nosila minisukně, i když jsem měla levé lýtko po obrně slabší. Byla jsem mladá. Proč bych nenosila minisukně?

Krátké sukně jsem nosila ještě v roce 1975, než se mi narodil Filip, ale ode dne, kdy se narodil, jsem začala nosit kalhoty a maxisukně. Nikdy potom jsem už nohu neukázala. Jeho narozením mi narostlo sebevědomí, a právě proto jsem si řekla, že teď musím být dokonalá alespoň na pohled, když ve skutečnosti nejsem. Musím svoji nedokonalost schovat, aby mému synovi nikdy nikdo nemohl říct, tvoje máma má slabší nohu. My, postižení, máme přibližlé myšlenkové pochody, co?

„Kde pracujete,“ vyptávala se Zlatovláska dál.

„V TESLE. V kanceláři. Ale dala jsem před měsícem výpověď. Od 1. května jsem bez práce.“

„Vy pracujete v TESLE v kanceláři? A vy chcete jít uklízet?“

„Chci.“

„Já vás vezmu, ale musíte mi tady aspoň rok vydržet.“

„Vydržím tady dva roky, protože chci dělat nápovědu, až vaše nápověda odejde za dva roky do důchodu. Včera jsme sem volaly s paní Beranovou a...“

„Já potřebuju uklízečku,“ přerušila mě Zlatovláška. „Uklízí se od šesti do deseti.“

Blaženě jsem se usmála. Budu mít plno času na psaní!

„Tak to budu mít celý den volno,“ vydechla jsem blaženě, ale Zlatovláška mě hned vyvedla z omylu.

„Ne. Nebudete mít celý den volno. Večer vás potřebuju v šatně.“

K blaženému úsměvu a k blaženému vydechnutí jsem přidala blažené vzdychnutí.

„Tak to budu mít dýško!“

Vzdala to. Pochopila, že jsem opravdu odhodlaná uklízet a podezírám ji, že jsem jí v tu chvíli byla sympatická! Možná její sympatie ke mně trvala minutu, možná dvě, ale to mi bylo srdečně jedno. Důležité bylo, že jsem na Zlatovlášku teď, v tuhle chvíli, zapůsobila a ona mě přijala jako uklízečku a šatnářku do kolínského divadla, a můj nástup proběhl přesně tak, jak jsem si ho předcházející, probdělou noc, naplánovala. Byl až příliš jednoduchý na to, abych ho považovala za pátý stupeň k dospělosti, ale je pravda, že změnil celý můj život.

Jakmile to Zlatovláška vzdala, daly se věci do pohybu, protože, jak jsem správně vytušila, Zlatovláška byla všeho schopný generál, a vůbec nevadilo, že má kolem své palice, omotaný blondatý cop.

Během následujících deseti minut jsem se stala uklízečkou a šatnářkou v kolínském divadle, s nástupem od 1. května 1968.

1968 – Krajské divadlo Kolín

Ráno od šesti do deseti jsem uklízela, pak jsem měla volno, což znamená, že jsem si četla, psala, a s kamarády chodila do kolínských hospod. Amerikan, Rychta, Savoy, Labužník, Centrál, Hrádek. Jednou jsme chtěli s kamarádem Bobem Bukovským – bohémem a malířem, projít všechny kolínské hospody a v každé si něco dát. Nezvládli jsme to. Skončili jsme kousek pod nemocnicí, v hospodě Na Bezovce.

Dvě deci vína stály pět korun, a protože jsem jako šatnářka někdy dostala za večer i dvacet korun dýško, zařadila jsem se mezi svými bohémskými kamarády do kategorie MB – movití bohémové.

Přes den jsem se tedy nenudila, a večer, když bylo představení, jsem přišla o půl sedmé do divadla, stáhly jsme s ostatními uvaděčkami a šatnářkami, potahy ze sedadel, uklidily je pod pulty šaten, v sedm se rozsvítily ochozy, začali přicházet první diváci, a to už jsem stála připravená za pultem šatny, před sebou šatnový bloček. Za každý vydaný lístek jsme Zlatovlásce odváděly korunu, a co bylo navíc, bylo naše. Moje.

Jak říkám, byla jsem Irenka MB, movitý bohém.

Když začalo představení, uplatila jsem paní Kárníkovou, moji kolegyni v šatně, čokoládou, kterou jsem předtím koupila na balkoně v bufetu, aby hlídala kabáty i za mě, a vklouzla jsem do hlediště, kde jsem z poslední řady, bez dechu, sledovala každé představení od začátku do konce.

Tyhle dva roky, kdy jsem čekala, až půjde nápověda do důchodu, byly nejšťastnější v mém svobodném životě, a to i přesto, že mi nikdo neslíbil, že budu za dva roky nápovědu dělat.

Stačilo mi ke štěstí, že jsem už nepracovala v TESLE.

Často jsem teď, když jsem uklízela například mezi řadami v hledišti, kde byla v té době dřevěná podlaha, a já ji vkleče drhla, vzpomínala na moji roční zkušenost s píchačkami,

na kterých se označovaly příchody a odchody z práce, na kancelář s osmi mlčícími ženami, s Chmírkem za zády, na nesmyslné zápisy o (ne)vyrobených součástkách, na celou tu velkou kolínskou fabriku, a byla jsem šťastná, že se to všechno ode mě vzdálilo tak rychle a do takového nedohledna, jako by to nikdy v mém životě nebylo.

Ale nelitovala jsem! Rok v TESLE byl pro mě obrovská životní zkušenost. Jeden den jsem byla sedmnáctiletá studentka SVVŠ a druhý den jsem dělala výplaty sedmdesáti lidem. Poznala jsem život v továrně, na dílnách a v kancelářích, poznala jsem všehochuť charakterů, protože jsem se odmalička uměla dívat, poslouchat a nasávat do sebe všechno jako houba, a také jsem... ano!

Také jsem poznala v sedmnácti letech zájem mužů. Nezpoutaný zájem samců. To nebyli kanárčí v kleci, to byli orli, kroužící nad kořistí. Mladí, starší, i nejstarší. Byla jsem doslova zkrápěná každodenním, celodenním zájmem několika desítek chlapů a mé ženské sebevědomí rostlo jako nejlépe hnojená kytka.

Co víc si mohla přát sedmnáctiletá holka, plná komplexů z nohy po obrně?

Nikdy potom jsem na rána ve vzorkovně nezapomněla.

Přišla jsem před šestou hodinou a k naší prosklené kukani, přilepené k dílně, jsem musela projít úzkou chodbou mezi skříňkami, které byly po obou stranách chodby, a byly otevřené, protože před každou skříňkou stál chlap a převlékal se.

Bylo to stádo polonahých těl, která se o mě otírala, i já se o ně musela otírat, místa bylo málo, a jejich polonahá těla byla všude a mezi těmi polonahými těly byla otevřená ta dvířka skříněk, takže to byl takový můj každodenní ranní slalom mezi jejich těly, co skříňka, to jiný dotyk, a bez dotyku to nešlo, jinak bych uličkou neprošla a já projít musela! A co nejrychleji!

Měla jsem totiž před sebou první ranní úkol mého pracovního dne!

Starý vedoucí si totiž každé ráno v naší kukani – kanceláři, připravil do sítka čaj a dal vařit vodu. Nic víc neudělal. Připravil do sítka čaj, sítko položil do hrníčku, dal vařit vodu, a pak si sedl ke svému stolu a koukal skrz skleněnou stěnu do prázdné dílny.

Dílna byla prázdná, protože všichni chlapi stáli pořád ještě polonazí u svých skříněk a čekali, až přijdu, protáhnou se kolem nich, otřu se o ně, voda se už vařila, na hrníčku čekalo sítko s čajem, a já se zatím otřela o třicátého druhého polonahého chlapa a ještě na mě dalších dvacet polonahých těl čekalo, ale také na mě čekala ta vroucí voda v konví, a když jsem se konečně těmi chlapy prodrala, jako polem s vysokým obilím, vpadla jsem do naší skleněné kukaně, hodila tašku na svoji židli, a...

... zalila jsem vroucí vodou sítko s čajem.

Uf. Splněno.

Už tehdy mě to napadlo a dnes, s odstupem skoro půl století, to vím určitě.

Ti chlapi ve vzorkovně se na naše společná rána těšili. Užívali si je. Možná se i za těch šest měsíců, kdy jsem dělala ve vzorkovně mzdovou účetní, zvedla produktivita práce.

Obdarovali jsme se oboustranně. Oni mi dali, v mých sedmnácti letech, na začátku mého ženského života, celoživotní sebevědomí. A i když jsem se později chovala ve svých vztazích nesebevědomě, chovala jsem se tak vědomě. Mé celoživotní sebevědomí mi to dovolilo, protože chápalo moji nespoutanou zvědavost. Chápalo, že chci poznat co nejvíc. Že chci prožít mnoho různých situací a získat mnoho různých zkušeností, abych měla o čem psát. Bylo to nutné a mně se to podařilo.

Ano. Díky celoživotnímu sebevědomí, které mi v roce 1967, dali chlapi ve vzorkovně v kolínské TESLE, jsem svůj život neodflákla.

A taková jsem přišla do kolínského divadla. Vysoká, štíhlá, osmnáctiletá holka, s vlasy na ramena, s celoživotním sebe-